

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 158-164.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 158-164.
АУДИТ 2023, 1(39), стр.158-164.

DOI: 10.59610/bbu1.2023.158-164

*Qurbanov Aqil Abid oğlu,
iqtisad elmləri namizədi,
Bakı Biznes Universiteti,
E-mail: aqilqurbanov73@mail.ru
© Qurbanov A.A., 2023*

UOT - 338.1

HEYDƏR ƏLİYEV AZƏRBAYCANDA İQTİSADİYYATIN DAYANIQLI İNKİŞAFININ BANİSİDİR

X Ü L A S Ə

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu iqtisadi islahatlar strategiyası Azərbaycanın dayanıqlı inkişafı üçün etibarlı zəmin yaratmışdır. İqtisadi dayanıqlılığın möhkəmlənməsi, ölkəmizin mövcud resurslarından məqsədəuyğun və səmərəli istifadə edilməsi ilə təmin edilir. Məhz ona görə də ölkənin potensial ehtiyatlarının dayanıqlı inkişafda böyük rolu vardır. Mövcud ehtiyatlardan istifadə edilməsi Azərbaycan iqtisadiyyatına daha böyük töhvələr vermişdir.

Məhz qeyd olunanlar baxımından Azərbaycan iqtisadiyyatının dayanıqlı inkişafında Ulu Öndər Heydər Əliyevin rolunu tədqiq etmək xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Açar sözlər: dayanıqlı inkişaf, aqrar islahatlar, infrastruktur, məşğulluq, investisiya.

G İ R İ Ş

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin zəngin həyat yolu və müstəsna fəaliyyətinin bütün mərhələləri bir-birini tamamlamış, öz xalqına sıx bağlılığın, milli dövlətçilik məfkurəsinə sadiqliyin canlı təcəssümü olmuşdur. Geniş bilik və dərin təfəkkür sahibi olan Heydər Əliyev düşünülmüş və cəsarətli qərarları ilə tək-cə müstəqillik dövründə deyil, bütün dövrlərdə Azərbaycan ictimaiyyətini ən ciddi şəkildə düşündürən məsələləri uğurla həll etmişdir. Ulu Öndər cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələri arasında üzvi bağlılığı aydın görərək, müəllifi olduğu milli inkişaf strategiyasında ictimai, siyasi, sosial, iqtisadi, mədəni və digər sahələrdə qarşıda duran vəzifələri düzgün müəyyənləşdirmiş və məharətlə həyata keçirmişdir (1).

Azərbaycan dövlətinin özünü təsdiq faktına çevrilmiş Ümummilli Lider Heydər Əliyev respublikaya rəhbərliyi dövründə möhkəm təməllərə əsaslanaraq fundamental dövlətçilik ənənələri formalaşdırmış, milli müstəqilliyimiz əbədiləşmişdir. Ulu Öndər Azərbaycana rəhbərlik etdiyi illərdə ölkəmizi bir dövlət kimi zamanın sərt sınaqlarından çıxara bilmiş, respublikamızın gələcək inkişaf strategiyasını müəyyən etmiş və onun həyata keçirilməsi üçün mühüm addımlar atmışdır. Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə genişmiqyaslı özəlləşdirmə proqramı həyata keçirilmişdir. Məhz bunun nəticəsində iqtisadiyyatın liberallaşdırılmasına nail olunmuş, bazar iqtisadiyyatı getdikcə inkişaf etmiş və genişləndirilmişdir. İqtisadi islahatlar ölkənin bütün sahələrini əhatə etmişdir. Ölkəyə xarici investorların cəlb edilməsi üçün münbit şərait yaradılmışdır. Bunun nəticəsi olaraq ölkəyə qoyulan investisiyaların həcmi ilbəl artmışdır. Dünya təcrübəsindən səmərəli istifadə olunmaqla və beynəlxalq maliyyə qurumlarının - Dünya Bankının, Beynəlxalq Valyuta Fondunun, İslam inkişaf Bankının, Asiya Bankının və digər bankların yardımı və kreditləri ilə ölkəmizdə müxtəlif layihələr həyata keçirilmişdir (2).

Həyata keçirilən layihələrin nəticəsində Azərbaycan dayanıqlı iqtisadi inkişafa nail olmuşdur. Belə ki, son 20 ildə Azərbaycan iqtisadiyyatı hərtərəfli inkişaf etmiş və onun daya-

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 158-164.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 158-164.
АУДИТ 2023, 1(39), стр.158-164.

nıqlılığı təmin edilmişdir. Bunun bariz nümunəsi olaraq ötən dövrdə ölkənin strateji valyuta ehtiyatları 35 dəfə artaraq 60 mlrd. ABŞ dollarına çatmışdır.

Tədqiqatın əsas məzmunu

Ulu Öndər Heydər Əliyevin fəaliyyəti dünya siyasətinin xəzinəsinə daxil olmuş, onun adı Azərbaycan xalqının rəmzinə, keçdiyi ömür yolu doğma torpağa məhəbbət və səadət meyarına çevrilmişdir. Azərbaycan xalqının bütün tarixi ərzində yetirdiyi ən böyük siyasi və dövlət xadimlərindən biri olan Ulu Öndər Heydər Əliyev mənsub olduğu xalqı yeni minilliyə, XXI yüzilliyə, qloballaşma əsrinə hazırlayıb çatdırın Ümümmilli Liderimizdir. Hər birimizin taleyində Ulu Öndər Heydər Əliyev dühasının bir zirvəsi vardır. O, Azərbaycan adlı bir şah əsər yaratmışdır. Elə bir əsər ki, indi dünyanın hər bir yerində səs-sorağı gəlməkdədir.

Azərbaycanın ən yeni tarixinin bütöv dövrü Ümümmilli Lider Heydər Əliyevin möhtəşəm siyasi və dövlətçilik fəaliyyəti ilə bağlıdır. Onun respublikaya ilk dəfə rəhbərlik etdiyi 1969-1982-ci illərdə iqtisadiyyatın bütün sahələrində misli görülməmiş canlanma baş verdi, qısa müddət ərzində ölkə əsrə bərabər həyat yolu keçdi. Bu illər tariximizdə siyasi, iqtisadi, mədəni və mənəvi yüksəliş dövrü kimi daxil oldu. Yaradılmış əlverişli şərait cəmiyyətin potensial qüvvələrini hərəkətə gətirdi, bunun nəticəsində xalqımızın milli mənlilik şüurunda böyük oyanış baş verdi. Məhz həmin dövrdə Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi uzaqgörənliyi və müdrikliyi sayəsində Azərbaycanın gələcək dövlət müstəqilliyi üçün əsaslı zəmin və möhkəm bünövrə yaradıldı.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin xalqa xidməti kompleks xarakter daşıyır. Həyatın elə bir sahəsi yoxdur ki, Ümümmilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi illərində əhəmiyyətli inkişaf et-məsin. Həm də bu inkişaf sadəcə olaraq, prosesin adı axarının təzahürü formasında deyil, bir qayda olaraq əhəmiyyətli keyfiyyət dəyişiklikləri ilə müqayisə olunan sıçrayış xarakterli yeniləşmə formasında özünü büruzə vermişdir. 1970-80-ci illərdə Azərbaycan cəmiyyətinin həyatında baş verən sürətli inkişaf sayəsində ölkənin əhəmiyyət etibarını ilə yeni keyfiyyət halına keçməsi inkaredilməz reallıqdır.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdışının dövlətçiliyimiz üçün misilsiz əhəmiyyəti oldu. Bu tarixi qayıdışdan sonra ölkədəki kaos və anarxiya qısa zamanda aradan qaldırıldı. Separatçıların respublikanı parçalamaq kimi məkrli niyyətlərinə son qoyuldu. Dövlətçilik prinsipləri tədricən bərpa olundu. Ordu quruculuğu sahəsində mühüm işlər görüldü. Cəbhədə atəşkəs elan olundu. Dövlət çevrilişi cəhdlərinin və terror aktlarının qarşısı alındı. Müstəqil Azərbaycanın yeni konstitusiyası qəbul olundu. Ölkədə demokratik dəyişikliklər aparıldı. Söz və mətbuat azadlığının etibarlı təminatı üçün konkret tədbirlər həyata keçirilməyə başladı. Sənayedə, kənd təsərrüfatında islahatlar aparıldı. Torpaq kəndliyə verildi. Özəlləşdirmə reallığına çevrildi.

Azərbaycan iqtisadiyyatının aparıcı sahələrindən olan kənd təsərrüfatı keçən əsrin 60-cı illərinin sonuna qədər böhran və tənəzzül vəziyyətində idi. Aqrar sektorun bütün sahələri azaldılmış dövlət tapşırıqlarını belə ilbəl yerinə yetirə bilmir, müttəfiq respublikalar arasında daim axırıncı yerlərdən birini tuturdu.

Danılmaz faktdır ki, ötən əsrin 60-cı illərində Azərbaycanın aqrar sektorunun məhsuldarlıq göstəriciləri hətta bir sıra Asiya və Afrika ölkələrinin səviyyəsi ilə oxşarlıq təşkil edirdi. Həmin illərdə respublikamızda hər hektardan orta hesabla 10,7 sentner taxıl, 15,7 sentner pambıq, 119 sentner tərəvəz, 39,4 sentner üzüm, 13,9 sentner meyvə, cəmi 15,4 sentner bütün istehsal olunmuşdu.

Analoji gerilik heyvandarlıq sahəsində də hökm sürürdü. 1969-cu ildə hər 100 inək və camışdan cəmi 48 buzov və balaq, hər inəkdən orta hesabla 714 kiloqram süd sağılmış, hər qoyundan 1,6 kiloqram yun qırılmışdı. Heyvandarlıq köçəri xarakter daşıyırdı, onun maddi-

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 158-164.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 158-164.
АУДИТ 2023, 1(39), стр.158-164.

texniki və yem bazası olduqca primitiv idi. Torpaqlarımızda güclü deqradasiya prosesləri gedirdi, bitkiçilik sahələrinin suvarma suyuna və kənd təsərrüfatı texnikasına böyük ehtiyac duyurdu.

Kənd əhalisində pessimist əhval-ruhiyyə yaranmışdı, dövlətin aqrar sahəyə, kəndin sosial problemlərinə maliyyə, maddi-texniki dəstəyi hiss olunmurdu. Azərbaycan KP MK-nın iyul (1969-cu il) plenumunda Ulu Öndər Heydər Əliyevin KP MK-nın birinci katibi seçilməsi respublikada canlanma, yeni ab-hava, yaradıcı əhval-ruhiyyə yaratdı. Respublikanın iqtisadi həyatında baş alıb gedən gerilik obyektiv təhlil olunaraq iqtisadi regionlar üzrə prioritet istiqamətlər müəyyənləşdirildi, tədbirlər kompleksi işlənilib hazırlanaraq operativ olaraq həyata keçirilməyə başlandı.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin böyük zəkası, uzaqgörən, çevik siyasəti, gərgin əməyi nəticəsində Moskvanın diqqəti Azərbaycana yönəldi. 1970-ci ilin iyul ayının 23-də Sov. İKP MK-nın və SSRİ Nazirlər Sovetinin “Azərbaycan SSR-də kənd təsərrüfatını inkişaf etdirmək tədbirləri haqqında” qərarı qəbul edildi. Azərbaycan KP MK-nın 1970-ci ilin avqust ayının 11-də keçirilmiş plenumunda aqrar-sənaye kompleksinin bütün seqmentlərinin geridə qalma səbəbləri və potensial imkanları ətraflı araşdırılaraq elmi əsaslı perspektiv inkişaf yolları müəyyənləşdirildi.

IX beşillik Azərbaycanın tarixi salnaməsinə iqtisadiyyatın digər sahələri ilə yanaşı, aqrar-sənaye kompleksinin inkişafı mərhələsi kimi daxil oldu. Bu dövrdə kənd təsərrüfatında əldə olunan gəlir 1,8 dəfə, kolxoz və sovxoz əməkçilərinin əmək haqqı müvafiq olaraq 47 və 38 faiz artmışdı.

Fitri istedadla, böyük analitik zəkaya malik Ulu Öndər Heydər Əliyev IX beşillikdə əldə olunan nəticələri uzaqgörənliklə təhlil edərək aqrar-sənaye kompleksinin gələcəyini yalnız intensiv amillər əsasında inkişafda görürdü. O, bu problemin aktualığı və zəruriliyi barədə İttifaq rəhbərliyi qarşısında əsaslandırılmış məsələ qaldırırdıqdan sonra Sov. İKP MK və SSRİ Nazirlər Soveti 1975-ci il iyul ayının 9-da “Azərbaycan SSR-də kənd təsərrüfatı istehsalını daha da intensivləşdirmək tədbirləri haqqında” yeni qərar qəbul etdi. Çox qısa bir zaman kəsiyində SSRİ kimi nəhəng ölkə rəhbərliyinin dalbadal Azərbaycanın aqrar-sənaye kompleksinin inkişafına yönəldilmiş iki mühüm qərar qəbul etməsi böyük siyasi-iqtisadi hadisə idi. Etiraf etmək lazımdır ki, o zaman bu tədbirlər bəzi respublikaların rəhbərliyi tərəfindən qısqanclıq və həsədlə qarşılanırdı.

Bu qərarın reallaşdırılması məqsədilə Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında respublika həyatında misli görünməmiş, irimiqyaslı təşkilati-təsərrüfat və ideoloji tədbirlər kompleksi hazırlandı. Dövlət Üzümçülük və Şərabçılıq İstehsalat Komitəsi, Meyvə və Tərəvəz istehsalı, tədarükü, emalı və satışı Aqrar-Sənaye Birliyi, Quşçuluq Sənaye Birliyi, Kolxozlararası Malqara Kəməlləmə Birliyi, rayonlarda aqrar-sənaye birlikləri kimi nəhəng infrastruktur yaradıldı.

Ağır zəhmət, böyük təşkilatçılıq səriştəsi öz bəhrəsini verməyə başlamışdı. Belə ki, IX beşillikdə VIII beşilliyə nisbətən dövlətə pambıq satışı 34,5 % artırılmış, hektardan məhsuldarlıq 28,1 sentnerə çatdırılmış, respublikanın tarixində ilk dəfə olaraq 1184 min ton taxıl yığılmışdı.

Kənd təsərrüfatının mexanikləşdirilməsi, aqrar emal sənayesinin yeni texnologiyalar əsasında qurulması, sahənin kimyalaşdırılması, ixtisaslaşdırılması və meliorasiyası istiqamətlərində də genişmiqyaslı tədbirlər kompleksi həyata keçirilmişdi.

Görülmüş çoxsaxəli işlərin nəticəsi olaraq kənd təsərrüfatının ümumi məhsulu IX–X beşilliklərdə 2 dəfə artmış və onun həcmi 10 milyard 145 milyon sovet manatı həddinə çatmışdı ki, bu da IX beşillikdəki məbləğdən 3,2 milyard manat çox idi. 1981-ci ildə 1969-cu illə müqayisədə dənli bitkilərin istehsalı 2 dəfə, pambığın istehsalı isə 2,8 dəfə, hər inək və

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 158-164.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 158-164.
АУДИТ 2023, 1(39), стр.158-164.

camışdan sağılan südün miqdarı 2,1 dəfə, hər baş qaramal və davarın orta diri çəkisi müvafiq olaraq 8,7 və 7 kiloqram artmışdı.

Bütün bunlarla yanaşı, Azərbaycan kəndinin sosial problemlərinin həlli istiqamətində də uğurlu işlər görüldü, bütün regionlarda qaynar həyat, yaradıcı və işgüzar mühit yaranmışdı.

Beləliklə, tarixin müxtəlif dövrlərində, müəyyən məqamlarında başı çox bəlalər çəkmiş Azərbaycan xalqının həyatında yeni bir mərhələ başlandı. 1969-1982-ci illərdə respublikanın aqrar iqtisadiyyatında yarım əsrə yaxın davam edən geriliyə son qoyulmuş, Ulu Öndər Heydər Əliyevin gərgin əməyi nəticəsində Azərbaycan 13 il dalbadal Ümumittifaq yarışlarının qalibi olmuşdu. Bu reallıqdır, bu bizim yaşamış olduğumuz yaxın keçmişimizdir.

SSRİ-nin süqutundan sonra qısa müddət ərzində İttifaqın hər yerində olduğu kimi, Azərbaycanda da iqtisadiyyatın bütün sahələrində dərin böhran baş verdi. Müstəqillik qazanmış Azərbaycanda təsərrüfatsızlıq, milli zəmin əsasında törədilən ixtişaşlar və səriştəsiz, milli qüruru olmayan adamların vəzifə başına gətirilməsinin nəticəsi olaraq iqtisadiyyatın bütün sahələri iflic vəziyyətinə düşmüşdü. Torpaqlarımız və rayonlarımız namərd və mənfur erməni işğalçıları tərəfindən dalbadal zəbt olunurdu.

Zaman, xarici və daxili vəziyyət öz işini görürdü. Azərbaycan təlatümlü okeanda kompassız gəmi kimi çırpınır, xalq isə, intizarla nicat yolünü və xilaskarlarını axtarırdı.

Xalqın bu intizarlı, ölkənin bu taleyüklü günlərində Azərbaycanın bəxt ulduzu bir daha parladı, Ulu Öndər Heydər Əliyev kimi xilaskar, xalqın təkidi ilə yenidən hakimiyyətə gətirildi.

Ümümmilli Liderimiz Heydər Əliyevin taleyinə Azərbaycanı ikinci dəfə ağır vəziyyətdən çıxarmaq nəsisib oldu. Ulu Öndərimiz bu çətin və taleyüklü missiyanın da öhdəsindən şəərəflə gəldi.

Azərbaycan xalqı müstəqillik əldə etdikdən sonra Ümümmilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizin müstəqilliyi daha da möhkəmlənmiş, inkişaf etmiş və Azərbaycan Dünya Birliyində, o cümlədən bütün beynəlxalq təşkilatlarda öz yerini tutmuşdur.

1993-cü ildə ölkədə böyük siyasi və iqtisadi böhran, vətəndaş müharibəsi və ölkənin parçalanması təhlükəsi yarandı. Xalqımızın təkidi ilə hakimiyyətə gələn Ulu Öndər Heydər Əliyevin iradəsi ilə xalqımız bu təhlükələri keçdi. Ümümmilli Liderin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruldu. Azərbaycan demokratiya yolu ilə irəliləməyə başladı. Ölkəmizdə iqtisadi, sosial, hüquqi islahatlar həyata keçirilməyə başladı. Aparılmış islahatlar Azərbaycanda qanunvericiliyi təmin etməklə yanaşı, bazar iqtisadiyyatının inkişafını təmin etməyə başladı. Azərbaycanda qısa müddət ərzində iqtisadiyyatın sürətlə və dayanıqlı inkişafına nail olunmağa başlandı. Məhz bu baxımdan respublikamızın iqtisadiyyatının bu sahələrində dayanıqlı inkişafının təmin edilməsində Ulu Öndər Heydər Əliyevin müstəsna xidmətlərinin öyrənilməsi xüsusi aktualıq kəsb edir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə öncə mülkiyyətin özəlləşdirilməsinə və kənd təsərrüfatında torpaq islahatına başlandı. Torpaq islahatından öncə bu məsələ ümumxalq müzakirəsinə verildi, mütəxəssislərin, alimlərin iştirakı ilə beynəlxalq təcrübələr öyrənilməsi və islahat proqramı hazırlandı. İslahatın icrası ilə bağlı 50-dən çox Fərman, qanun, hüquqi normativ aktlar qəbul edilmişdir. Bütün bunlar da Azərbaycanda torpaq islahatını həyata keçirməyə əsaslı zəmin yaratdı. “Aqrar islahatların həyata keçirilməsini təmin edən bəzi normativ hüquqi aktların təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10 yanvar 1997-ci il tarixli 534 sayılı Fərman imzalandıqdan sonra ölkədə islahatlar daha sürətlə həyata keçirilməyə başladı. Ulu Öndər Heydər Əliyevin Naxçıvan MR-na rəhbərlik etdiyi dövrdə əsasını qoyduğu torpaq islahatı bütün respublikanı əhatə etdi. Nəticədə Azərbaycanda fəaliyyət göstərən 2032 təsərrüfat, yəni saxvoz və kolxozlar ləğv edilərək onların torpaq sahələri əhaliyə paylan-

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 158-164.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 158-164.
АУДИТ 2023, 1(39), стр.158-164.

mağa başladı. İşğal olunmuş ərazilər istisna olunmaqla ölkənin bütün ərazisində torpaq islahatı həyata keçirildi. 1996-cı il iyulun 1-dək anadan olmuş ölkə vətəndaşlarının hər birinə torpaq payı verildi. Bu ölkə əhalisinin 3.442 778 subyektini və 870000 ailəni əhatə edirdi. 8 641 506 hektar ümumi torpaq fondunun 4 913 639 hektarı yəni 56,9 %-i dövlət mülkiyyətində saxlanıldı, 2032 744 hektarı yəni 23,5 %-i bələdiyyə mülkiyyətinə, 1 695 123 hektarı (19,6 %) isə xüsusi mülkiyyətə verildi. Beləliklə, Azərbaycan vətəndaşları torpaq mülkiyyətçisinə çevrildi. Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən həyata keçirilən torpaq islahatı 4 əsas prinsipə söykənərək ədalətli və şəffaf şəkildə icra edilmişdir. Belə ki:

- torpaqlar vətəndaşlara pulsuz və əvəzsiz olaraq verildi;
- torpaqların digər dövlətlərdən fərqli olaraq keyfiyyətli və əkinə yararlı olan hissəsi özəlləşdirildi. Habelə torpaq sahəsi üzərində alqı-satqı, bağışlama, vərəsəlik, girov qoyma, istifadəyə və ya icarəyə vermə və s. kimi hüquqlar yaradıldı;
- islahat aparılan ərazidə qeydiyyatda olan və harada işləməsindən asılı olmayaraq, hər bir vətəndaşa torpaq payı verildi. Habelə harada yaşamasından asılı olmayaraq, bütün vətəndaşlar torpaq alqı-satqısı prosesində, torpaqla bağlı müxtəlif müqavilələrin bağlanması iştirak hüququ əldə etdi;
- Azərbaycan vətəndaşı olmayan fiziki və hüquqi şəxslərə mülkiyyətçi olmaq hüququ verilmədi ki, bu da çox mühüm siyasi və iqtisadi əhəmiyyət daşıyır.

Eyni zamanda Ümummilli Lider Heydər Əliyev 20 sentyabr 1994-cü ildə Bakıda Güllüstan sarayında Xəzərin Azərbaycan sektorundakı “Azəri”, “Çıraq”, “Günəşli” yataqlarındakı neftin birgə işlənməsi haqqında “Əsrin müqaviləsi” ni imzalamaqla ölkənin enerji ehtiyatlarını bütün dünya üzünə açdı.

Bununla yanaşı, hasil edilən neftin dünya bazarlarına çıxarılması da vacib məsələlərdən birinə çevrildi.

Ulu Öndərin güclü, uzaqgörən zəkası sayəsində Azərbaycan neft kəmərinin çoxşaxəli olması ideyasından çıxış edərək Bakı-Supsa, Bakı-Tiblisi-Ceyhan, Bakı-Tiblisi-Ərzurum neft və qaz marşutları inşa edildi ki, bu da ölkənin ən böyük nailiyyətlərindən biri idi. Ümummilli Lider Heydər Əliyev 29 dekabr 1999-cu il tarixdə “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondunun yaradılması haqqında” Fərmanı imzalamaqla neft və qaz ehtiyatlarından Azərbaycan Respublikasının əldə etdiyi gəlirin toplanması, səmərəli idarə edilməsi və gələcək nəsillər üçün saxlanılmasını təmin etdi. Bu fondun yaradılmasının fəlsəfi əsası neft sərvətlərinin nəsillər arasında ədalətli bölgüsünün təmin edilməsi idi. Fondu yaratmaqla və ölkənin makroiqtisadi sabitliyini qorumaqla, neft gəlirlərindən asılılığın azaldılmasına və qeyri-neft sektorunun inkişafına nail oldu. Məhz atılan bu addımlar nəticəsində ölkənin sosial-iqtisadi tərəqqisinə xidmət edən ümummilli layihələr maliyyələşdirildi.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasətinin nəticəsi olaraq 1996-cı ildən başlayaraq Azərbaycanın iqtisadiyyatı ardıcıl surətdə inkişaf etməyə başladı. Bunun nəticəsində əhalinin məşğulluğu təmin edildi, xalqın rifah halı və insanların yaşayış səviyyəsi yaxşılaşmağa başladı.

Ölkədə ictimai-siyasi sabitlik təmin edilməklə insanların rahat yaşamaq, işləmək, istirahət etmək imkanları yarandı. Ölkədə yaranan ictimai-siyasi sabitlik Azərbaycana xarici investisiyaların cəlb edilməsinə münbit şərait yaratdı. İnvestisiya qoyuluşları hesabına ölkədə minlərlə yeni iş yerləri açıldı ki, bu da insanların bir çox sahələrdə yüksək əmək haqqı ilə işləməsinə, əhalinin yaşayışının yaxşılaşmasına gətirib çıxardı.

Qısa bir dövr ərzində -1995-2003-cü illər ərzində özəl sektorda ümumi daxili məhsulun

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 158-164.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 158-164.
АУДИТ 2023, 1(39), стр.158-164.

71 %-ə qaldırılmasına nail olundu. Özəl sektorda ümumi daxili məhsulda kənd təsərrüfatının payı 99%, tikintidə 46 %, sənayedə 50 %, nəqliyyat və rabitədə 65%-ə çatdırıldı.

1994-cü ildən başlayaraq ölkəyə investisiya cəlb edilməyə başladı. 1994-2002-ci illər ərzində ölkə iqtisadiyyatının bütün mənbələri hesabına 11,4 milyard dollar investisiya qoyulmuşdur ki, bunun da 9,3 milyard dollarını xarici investisiyalar təşkil etmişdir. Xarici investisiyaların 65 %-i, yəni 5,4 milyard dolları neft sənayesinə qoyulmuşdursa, 35 %-i, yəni 3 milyard dolları isə qeyri-neft sektoruna qoyulmuşdur.

Ulu Öndər Heydər Əliyev ölkənin beynəlxalq ticarət əlaqələrinin inkişafı sahəsində də mühüm addımlar atmışdır. 1990-cı ilin əvvəllərində Azərbaycan, demək olar ki, çox məhsulları xaricdən idxal edirdi. Ümümmilli Liderin hakimiyyəti dövründə 120-dən çox ölkə ilə ticarət əlaqələri yaradıldı. Azərbaycan öz məhsullarını ixrac etməyə başladı. 1996-2001-ci illərdə xarici ticarət dövriyyəsi 2,4 dəfə artaraq 2,2 milyard dollara çatmışdır. Həmin dövrdə ixracın həcmi 3,7 dəfə artmış, idxal azalmışdır. 1996-2002-ci illərdə ümumi daxili məhsulun həcmi 68 % artmışdır. Ölkədə sənaye məhsullarının həcmi 23%, kənd təsərrüfatı məhsullarının həcmi 39%, kapital qoyuluşunun həcmi isə 4 dəfə artmışdır. Ölkədə baş verən sürətli inflyasiya dayandırılmış, valyuta ehtiyatlarının həcmi 1 milyard 300 milyon dollara çatdırılmışdır. Dövlət Neft Fonduna 630 milyon dollar vəsait toplanmışdır.

1996-2002-ci illər ərzində orta aylıq əmək haqqı 3,6 dəfə, orta aylıq pensiyalar 3,4 dəfə, əhalinin real pul gəlirləri 2,5 dəfə artmışdır.

Y E K U N

Bu gün biz iftixarla qeyd edə bilərik ki, zamanın hökmü və xalqımızın iradəsi ilə Ümümmilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi Azərbaycanı məhv olmaq təhlükəsindən xilas etdi. Eyni zamanda tarix şahiddir ki, müstəqilliyimizin atributu olan üçrəngli bayrağımızı ilk dəfə Naxçıvan səmasında dalğalandıran və sərhədlərimizin qorunmasını imperiya ordusundan alıb öz milli ordumuza tapşırıran da Ulu Öndər Heydər Əliyev olmuşdur.

Ümümmilli Lider Heydər Əliyevin uzaqgörən, gələcək perspektivlərə hesablanmış siyasəti sayəsində bu gün Azərbaycan böyük sosial, texniki və intellektual potensiala malik bir dövlətə çevrilib. O, sözün əsl mənasında milli ideologiyamızın və müstəqilliyimizin baş memarıdır.

Məhz bu gün, iqtisadiyyatın şaxələnməsi və sahibkar mənafeələrinə, bunun bilavasitə isə xalqın ərzaqla təminatına əsaslanan dayanıqlı və davamlı iqtisadiyyatın təşəkkül tapması Ulu Öndər Heydər Əliyev dühasının və onun iqtisadi siyasətinin uzaqgörənliyini bir daha sübut edir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin “Heydər Əliyev İli” elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 29 sentyabr 2022.
2. Əliyev H.Ə. Müstəqilliyimiz əbədidir. 41-ci kitab. Bakı, 2012. 488 s.
3. Əliyev H.Ə. Müstəqilliyimiz əbədidir. 42-ci kitab. Bakı, 2012. 472 s.
4. Əliyev İ.H. İlham Əliyev və müasir aqrar siyasət. Bakı, 2013. 936 s.
5. İbrahimov İ.H. Ətraf mühitin iqtisadiyyatı. Bakı, 2015. 357 s.
6. İbrahimov İ.H. Aqrar sahənin iqtisadiyyatı. Bakı, 2016. 655 s.
7. İbrahimov İ.H., Qurbanov A.A. Aqrar sahənin prioritet istiqamətləri. Tbilisi, 2019. 307 s.

*Agil Abid Gurbanov,
Ph.D. (Econ.),
Baku Business University,
E-mail: aqilqurbanov73@mail.ru
© A. A. Gurbanov, 2023*

HEYDAR ALIYEV - FOUNDER OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF AZERBAIJAN

A B S T R A C T

The Economic Reform Strategy of National Leader Heydar Aliyev has created a solid foundation for the sustainable development of Azerbaijan. Strengthening economic viability is ensured by the rational and efficient use of the available resources of our country. That is why the country's potential resources play an important role in sustainable development. The development of existing reserves has made a greater contribution to the economy of Azerbaijan.

In view of the foregoing, the study of the role of the Great Leader Heydar Aliyev in the sustainable development of the Azerbaijani economy is of particular importance.

Keywords: sustainable development, agrarian reforms, infrastructure, employment, investments.

*Гурбанов Агиль Абид оглы,
кандидат экономических наук,
Бакинский Университет Бизнеса,
E-mail: aqilqurbanov73@mail.ru
© Гурбанов А. А., 2023*

ГЕЙДАР АЛИЕВ – ОСНОВАТЕЛЬ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ АЗЕРБАЙДЖАНА

Р Е З Ю М Е

Стратегия экономических реформ Общенационального лидера Гейдара Алиева создала надежную основу для устойчивого развития Азербайджана. Укрепление экономической жизнеспособности обеспечивается рациональным и эффективным использованием имеющихся ресурсов нашей страны. Именно поэтому потенциальные ресурсы страны имеют большую роль в устойчивом развитии. Разработка имеющихся запасов внесла большой вклад в экономику Азербайджана.

Ввиду вышеизложенного, особое значение имеет изучение роли Великого лидера Гейдара Алиева в устойчивом развитии экономики Азербайджана.

Ключевые слова: устойчивое развитие, аграрные реформы, инфраструктура, занятость, инвестиции.

*Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
21.02.2023
Təkrar işləməyə göndərilmişdir:
28.02.2023
Çapa qəbul olunmuşdur: 03.03.2023*

*Дата поступления статьи в
редакцию: 21.02.2023
Отправлено на повторную
обработку: 28.02.2023
Принято к печати: 03.03.2023*

*The date of the admission of the article
to the editorial office: 21.02.2023
Send for reprocessing: 28.02.2023
Accepted for publication: 03.03.2023*